

ILUSTRĂȚIILE ȘI DESIGNUL POLIGRAFIC DIN RSS MOLDOVENEASCĂ ÎN PERIOADA ANILOR 1960-1970

ROCACIUC Victoria

Academia de Științe a Moldovei, Republica Moldova

Abstract: *This article is dedicated to the studying of the processes and development tendencies of book graphic art in the Soviet Socialist Moldavian Republic during the period of 1960-1970. In the work the basic moments which have influenced on the process of appearing of polygraphs design in the Soviet Moldavian fine arts are reflected.*

Key words: *design, fine art, book, graphics, illustration..*

Резюме: *Эта статья посвящена изучению основных процессов и тенденций развития искусства молдавской советской книжной графики периода 1960-1970 годов. В работе отражены основные моменты, которые повлияли на процесс появления полиграфического дизайна в советском молдавском изобразительном искусстве.*

Ключевые слова: *дизайн, изобразительное искусство, книга, графика, иллюстрация.*

Rezumat: *Articolul este consacrat studierii principalelor procese de influență și tendințe de dezvoltare a graficii de carte în arta plastică moldovenească sovietică pe parcursul anilor 1960-1970. În lucrare sunt reflectate momentele de bază care au influențat procesul de apariție a designului poligrafic în arta plastică moldovenească.*

Cuvinte cheie: *design, artă plastică, carte, grafică, ilustrație.*

Lucrarea de față are drept sarcină studierea apariției și dezvoltării designului poligrafic pe teritoriul RSS Moldovenești, precum și alte mijloace și soluții de ridicare a nivelului calității artei cărților. Către sfârșitul anilor 1960, de rând cu procesele de dezvoltare a tehnologiilor atestate în URSS și întreaga lume, în RSS Moldovenească a fost atestată dezvoltarea industriei poligrafice. Mai mulți dintre graficieni, care încă 10 ani în urmă preferau să lucreze în grafică de șevalet, vor avea succese și în grafica de carte [1]. Prezentările grafice ale cărților moldovenești începeau să se evidențieze prin coloritul lor specific național.

Printre mijloacele eficiente de îmbunătățire a calității cărților sovietice din perioada anilor 1958-1960 au fost competițiile editurilor și întreprinderilor poligrafice, a artiștilor plastici și lucrătorilor din edituri pentru producerea celor mai bune ediții de carte – celor mai bune în domeniul prezentării artistice și execuției poligrafice. În fosta Uniune Sovietică astfel de concursuri, pentru cele mai bune 50 de cărți, se petreceau din 1958. Drept inițiatori ai organizării unor astfel de concursuri au devenit Societatea științifico-tehnică pentru poligrafie și edituri și Editura Principală (Главиздат) a Ministerului culturii din URSS. Totodată, concursul presupunea discuția largă în cadrul societății a cărților propuse spre examinare atât în cadrul selecției în edituri și tipografii, cât și în cadrul comisiilor de concurs locale și centrale.

În septembrie 1962, plenumul Consiliului Central HTO în domeniul poligrafiei și editurilor a studiat proiectul noilor condiții al concursului, conform cărora numărul cărților selectate nu se mai focusa. Preselecția cărților trebuia să se petreacă de către secțiile juriului formate după 5 domenii de literatură: politică și social-economică; industrial-tehnică și agricolă; didactică și de popularizare a științei; artistică și petru copii; studiul artelor.

Și totuși calitatea prezentării și tiparului cărților, editate în republici unionale, regiuni și localități, a fost considerată departe de nivel [2]. În acea perioadă la concursuri de cele mai dese ori au fost menționate Ucraina, Lituania, Litva și Estonia. În astfel de condiții, și în Republica Moldova au apărut concursuri republicane. Pe la sfârșitul anilor 1950, pentru ilustrarea operei lui I. Creangă graficianul Leonid Grigorașenco a fost menționat la concursul unional de grafică de carte, fapt descris de criticul Matus Livșiț [3].

Așadar se creau exemple de etalon, uneori transformate în tendință sau clișeu. Spre exemplu: la hotarul anilor 1950 și '60 încă destul de ferm lucra Vladimir Favorski (1886-1964), corifeul ilustrației cărții sovietice și, totodată, maestrul neînfruntat al „construirii”, deci a designului cărții. Favorski încă o dată a demonstrat capacitatea lui de a uni aceste două genuri ale graficii, descoperind în gravurile pentru *Маленькие трагедии* (1959-1961) de Alexandr Pușkin înțelegerea spiritului operei literare vechi și senzația cărții ca obiect de uz actual, stabilind prin aceasta pentru cititori o „legătură între timpuri”. În 1962 ilustrațiile lui Favorskii au fost menționate cu Premiul Lenin. Din mijlocul anilor 1960 „explozia stampelor” în URSS va manifesta indicii de declin, însă nu în Moldova Sovietică.

Ilustrațiile lui Leonid Beleaev (1921-1974) se caracterizează prin conotații lirice, desen laconic expresiv. Beleaev a fost pasionat de creația graficianului și pictorului rus Vladimir Favorski, astfel încât în lucrările lui se observau anumite influențe ale tehnicii sau chiar metodei plastice a lui Favorski. În anul 1959 Leonid Beleaev a intrat în colectivul artiștilor plastici moldoveni fiind deja un artist format al graficii de carte. El a acumulat o experiență bogată în ilustrarea prozei clasice rusești și vest-europene, lucrând la editurile din Moscova, Sankt-Petersburg și Petrozavodsk. La începutul anilor '60, Beleaev se manifestă cu succes în arta grafică de șevalet și de carte. Sursele documentare atestă că după război, în 1947, Leonid Beleaev a intrat în Institutul de Arte din Leningrad „I. Repin”, absolvind facultatea de grafică. În urma practicii bogate în domeniul prezentării artistice a cărților editurilor ruse, în RSS Moldovenească artistul a ilustrat poveștile scriitorilor contemporani moldoveni, povestea lui Ion Creangă „Ivan Turbincă”, „Trofimaș” de Ion Druță, „Danco” de Maksim Gorki ș.a. Către aniversarea 100 de ani de la nașterea lui V. I. Lenin artistul a ilustrat culegerea de poezii a scriitorilor moldoveni consacrată acestei personalități istorice «Сто вёсен» („O sută de primăveri”). În anul 1967, la concursul de carte de la EREN la Moscova, pentru prezentarea artistică a cărții de poezii (în tehnica linogravurii, 1966) «Соколина страна» de V. Kocetkov artistul a fost menționat cu medalia de bronz. Atât în domeniul graficii de șevalet, cât și în grafică de carte Leonid Beleaev tindea spre tehnicile gravurii clasice. Astfel, în 1967 artistul a ilustrat lirica lui A. Pușkin în tehnica xilogravurii, o parte dintre ilustrații au intrat în colecțiile MNAM.

Anume în acești ani, concomitent cu dezvoltarea dinamică a activității editoriale, se extinde diapazonul căutărilor de creație ale ilustratorilor de carte, se manifestă atracția lor pentru arta populară. Un factor important l-a constituit și interesul permanent al cititorilor față de literatura clasică națională și universală, precum și

de creația maeștrilor sovietici. Astfel, a devenit imperioasă interpretarea plastică a textului literar [4]. Printre documentele de arhivă care atestă mai amplu perioada anilor '60, evidențiem materialele lui Anatolii Șubin, elaborate pentru Plenara CC al PCM din 1967 [5], în care se accentuează necesitatea pregătirii „artiștilor-designeri, artiștilor-graficieni calificați”. Ținem să menționăm că Școala Republicană „Iliia Repin” pe atunci pregătea doar profesori de pictură și desen tehnic. În a doua jumătate a deceniului șase în republică se formează un colectiv de ilustratori profesioniști, pregătiți în instituții de învățământ superior de specialitate Iliia Bogdesco, Leonid Beleaev, Boris Brânzei (1930-1993), Gheorghe Vrabie (1939-2016), Alexei Colâbneac, Isai Cârmu (1940-2015), Petru Mudrac (1933-2005), Ariei Sveatcenko și Leonid Nikitin. În afara grafici de carte aproape toți dintre acești artiști practicau și grafica de șevalet. Strict în domeniul poligrafic au fost specializați: Boris Brânzei și Isai Cârmu (Institutul Poligrafic din Moscova), Leonid Nikitin și Ariei Svetcenko (Institutul Poligrafic „I. Fiodorov” din Lvov). Iacob Averbuh, Igor Vieru, Alexandr Hmelnițki, Aron Ștarkman, Deomid Ianiuk au absolvit Școala de Arte Plastice din Chișinău [6].

Gheorghe Vrabie a debutat, în 1961, la expoziția unională de arte plastice Семилетка в действии, Moscova, cu grafica de carte, după motivele romanului lui A. Serafimovici “Torentul de fier”, primul contract cu Ministerul Culturii, promovat de primul său profesor de specialitate Aurel David, pe atunci expert la minister. Executate în tuș, penel, peniță, ilustrațiile continuă linia tehnică pornită de artiști de referință din perioada de început al epocii sovietice: Boris Nesvedov, Evgheni Meregă, Iliia Bogdesco, Leonid Grigorașenco, Iacob Averbuh, Ghennadi Zîkov ș.a. Lucrări create în tuș le regăsim și după anii 1960, doar că de atunci se vor schimba unele principii de ilustrare.

În urma acestui debut, graficianul ilustrează cărțile: “Așa sau așa” de scriitorul estonian Eno Raud (1962), “Secerișul” de Vasile Alecsandri (1964), “Povești” (1966, 1967), “Povestiri” (1966), “Amintiri din copilărie” de Ion Creangă (1966). Drept cele mai reprezentative lucrări de grafică de carte din această perioadă sunt ilustrațiile la “Povestea lui Harap Alb” de Ion Creangă (1967), executate în tehnica acvafortelului, fiind și lucrarea de licență la absolvirea Academiei din Sankt Petersburg, menționată în cadrul concursului republican Arta Cărții cu Premiul II (1968).

Aleksandr Hmelnițki și Isai Cârmu au ilustrat și cărțile de genul istorico-revoluționar.

Aleksandr Hmelnițki (1935-2004) a lucrat în domeniul graficii de revistă, de carte, de publicitate și de șevalet. Este participant la expozițiile republicane, unionale și internaționale. După absolvirea Institutului Poligrafic „I. Fiodorov” din Lvov, Aleksandr Hmelnițki a lucrat în redacția ziarului „Moldova Socialistă”. Artistul a ilustrat și cărțile pentru cei mai mici: „Ghiocel-voinicel” de V. Russu, «Азбука в рисунках» în colaborare cu Mihail Hazan. În 1968 pentru ilustrațiile la carte de S. Vangheli „Aventurile lui Guguță” Aleksandr Hmelnițki a fost distins cu diploma de gradul II la concursul republican pentru cea mai bună carte.

Leonid Nikitin (1939-) activează în domeniul graficii de carte și de șevalet, ex-livrisului. Participant la expozițiile republicane și internaționale. Deja în timpul studiilor la Institutului Poligrafic „I. Fiodorov” din Lvov, Leonid Nikitin a colaborat cu diferite edituri, ilustrând cărți și reviste. În Moldova la Concursul republican pentru cea mai bună carte din anul 1967 Leonid Nikitin a fost decernat cu diploma de mențiune pentru prezentarea artistică a povestirii lui V. Malev «Неоконченный дневник».

Arii Sveatcenko (1937-1990) activează în domeniul ilustrării cărților, mai ales celor pentru copii. participă la expozițiile republicane, unionale și internaționale. Arii Sveatcenko a făcut prezentarea artistică a cărților scriitorilor moldoveni: povestirea lui G. Meniuc „Caloian”, povestirea lui L. Latieva „Орлы остаются в небе», tradusă în română în 1967. Artistul este distins cu diplomele de participare la concursurile republicane și unionale de artă a cărții.

Boris Brânzei, Emil Childescu, A. Iavtușenko, Valentin Koreakin, M. Hazan și Vasile Covriga, A. Pașikov ș.a. lucrează atât asupra cărților „pentru cei mai mici”, cât și pentru copii de vârstă școlară.

Interesantă este creația grafică a artistelor cunoscute din alte domenii plastice: Jemma Strocikova (1937-) și Liuză lanțen (1936-). După absolvirea Școlii de Arte Plastice, Jemma Strocikova în 1960 a intrat la facultatea de sculptură la Institutul de Stat de Arte Plastice „V.I. Surikov” din Moscova. În 1965, după finisarea studiilor, Jemma Strocikova revine la Chișinău și lucrează în domeniul plasticii mici paralel executând prezentarea artistică și ilustrând cărțile, preponderent pentru copii mici. În 1966 a ieșit de sub tipar prima carte cu prezentarea grafică a artistei «По пути в Атлантиду» de D. Olicenko. Sursele documentare atestă că Jemma Strocikova a mai ilustrat în acea perioadă culegerea de poezii «Венгерские рапсодии», povești «Принцесса на горошине», «Царевна-лягушка» etc. Luiza lanțen este absolventa Școlii Supeiore Industrial-Artistice „V. Muhina” din Leningrad, profilul ceramică și sticlă. Din 1964 Luiza lanțen a ilustrat cărțile pentru copii. Cartea de colorat pentru povestea „Pe lume” de Spiridon Vangheli a fost prima ei experiență grafică. Au urmat ilustrații pentru cartea Ariadnei Șalari „Ploae cu covrigi” («Дождь с баранками»), la culegerea povestirilor, poveștilor și poeziilor pentru cei ai mici „Телефон рыбки» («Телефон рыбки») etc.

Mai mulți dintre remarcabilii graficieni de carte moldoveni sovietici au avut inițial alte specialități și interese plastice de diferite domenii: Filimon Hămuraru (1932-2006), Leonid Domnin (1936-), African Usov (1938-2009) ș.a. Filimon Hămuraru a lucrat în domeniul teatral, cinematografic, al graficii de carte și de șevalet, al picturii. În 1954 Filimon Hămuraru a absolvit Școala de Arte Plastice din Chișinău (pe atunci, Școala Republicană de Arte Plastice Ilia Repin), iar după aceasta în 1962 Institutul Unional de Sat de Cinematografie din Moscova (VGIK-ul). În 1963 Hămuraru a devenit Membru Titular al Uniunii Artiștilor Plastici și al Uniunii Cineaștilor din Republica Moldova. De atunci până la decesul său (31 martie 2006, Chișinău) pictorul va participa la majoritatea expozițiilor reprezentative organizate de UAP și Ministerul Culturii din URSS și Republica Moldova.

Din 1967 până în 2002 Filimon Hămuraru a activat în calitate de liber profesionist în domeniul artei monumentale, a picturii și graficii de șevalet, a scenografiei în teatru și film și ca pedagog al multor generații de artiști plastici. În perioada 1963-1967 artistul a lucrat ca scenograf la studioul cinematografic Moldova-Film, Teatrul pentru Tineret Luceafărul și Teatrul de Operă și Balet. În 1967 pictorul a fost distins cu Premiul Tineretului Boris Glavan din Republica Moldova. Filimon Hămuraru a ilustrat operele de literatură clasică moldovenească și a scriitorilor contemporani moldoveni. „Făt-Frumos din lacrimă” de Mihai Eminescu, Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana, sora Soarelui” (1967), povestirile Ariadnei Șalari «Каким я стал великаном?» (1968”.

Leonid Domnin a absolvit Școala de Arte Plastice din Chișinău, apoi VGHIK-ul, obținând specialitatea de pictor de desene animate. Încă fiind student, artistul a

ilustrat poveștile lui G. Meniuc, cartea «100 английских пословиц и идиом» (1961), povestea «Маша и медведь» etc.

După absolvirea Școlii de Arte Decorativ-Applycate din Ural, African Usov s-a mutat cu traiul în Moldova. Din 1967 artistul a colaborat cu editura „Lumina”. Prima carte ilustrată de African Usov «Пушки и голуби» a fost menționată la cu diploma de gradul II la Concursul jubiliar Unional de carte, consacrat aniversării de 50 de ani ai Puterii Sovietice. În 1969 artistul a creat ilustrațiile și prezentarea artistică pentru „Lirica” lui G. Byron. African Usov prefera să illustreze literatură clasică.

În 1966 la Chișinău s-a desfășurat prima expoziție republicană de stampă. Expoziția a atestat că acest domeniu l-au adoptat mai mulți artiști tineri. Pe ei, ca și pe cei mai în vârstă, îi unea tendința de a se elibera de ilustrativitate, de a înțelege mai profund limbajul specific afișului. Acest factor se observa în cele mai reușite lucrări ale lui Victor Kubani, Ioacob Averbuh, Semion Pikunov, Emil Childescu, Alexandr Hmelnițki, cunoscuți și în domeniul graficii de carte și de șevalet.

De fapt, în anii 1950-1960 artiștii plastici de toate domeniile manifestă un interes deosebit față de istoria poporului, arta și eposul popular, de etnografie. Creația graficienilor este pătrunsă de tendința de asimilare a tradițiilor naționale, în combinație cu încercarea de a le conferi un conținut nou, socialist. Temele erau tratate în mod diferit. În cele mai dese cazuri, transformarea plastică a subiectelor și chipurilor preluate din eposul național, din folclor, cât și căutările unui tipaj caracteristic generalizat se bazau, în mod direct sau indirect, pe procedeele caracteristice artei plastice populare. În diferite compoziții figurau frecvent landșafturi tipice (creația lui Victor Ivanov), locuri de interes istoric sau legate de viața unor personalități proeminente (lucrările lui Leonid Grigorașenco). Drept parte componentă a multor opere de artă se impuneau elementele specifice creației populare [7]. Acestea pot fi observate în lucrările lui Ilie Bogdesco, Igor Vieru, Stepan Tuhari ș.a.

Se resimte un progres și în artă grafică. Datorită eforturilor lui Ilie Bogdesco și ale altor plasticieni, absolvenți ai instituțiilor poligrafice din URSS, s-a produs o schimbare radicală în grafica de carte care, în urma sintetizării sursei literare și a ilustrației, a prezentării grafice și artei poligrafice, a capătat o nouă calitate, transformându-se, precum s-a exprimat și criticul Dmitri Golțov, din „artă în carte” în „artă a cărții”. Astfel, într-o ședință a membrilor UAP din RSS Moldovenească din 30 septembrie 1966, graficianul Leonid Beleaev a menționat că Moldova cândva ocupa ultimele locuri în domeniul prezentării artistice a cărții. În 1962 Ilia Bogdesco (1923-2010) a intrat în statele editurii „Cartea Moldovenească” cu sarcina de a spori activitatea sectorului de prezentare artistică și a îmbunătăți aspectul vizual al cărților. Timp de un an s-a petrecut o schimbare radicală în domeniu, cărțile moldovenești au căpătat dreptul de a participa în expozițiile unionale, au fost menționate cu diplome și medalii [8].

Acest proces n-a decurs nicidecum izolat, întrucât a fost însușită bogata experiență de creație a artiștilor în domeniul ilustrației din întreaga URSS. Cei mai talentați maeștri moldoveni au contribuit esențial la înnobilarea tezaurului artelor plastice sovietice. Ilustrând baladele populare și opere din literatura clasică moldovenească, Ilia Bogdesco a dat dovadă de o studiere profundă a textului, bazându-se în activitatea sa nu doar pe analiza sursei literare și a referințelor critice, ci și pe cunoașterea adâncă a tradițiilor naționale. Combinând prezentarea artistică a literaturii cu utilizarea pe larg a scrierii de mână sau tipărit după metoda veche a literelor alfabetului chirilic, Ilia Bogdesco a introdus un procedeu nou, ce a stimulat fan-

tezia graficienilor sovietici. Astfel, se bucură de o înaltă apreciere ilustrațiile lui la poemul Țigani (1955, 1986) de Aleksandr Pușkin, supracoperta la care este realizată aproape ca una proprie artei de șevalet. Metoda de creație a lui Ilia Bogdesco se distinge prin trăsături irepetabile, deosebit de reliefate în stilul linear clasic, remarcat prin artistism și libertate a improvizării. De-a lungul mai multor decenii, artistul a ocupat un loc de frunte în grafica moldovenească. Bogdesco a contribuit la dezvoltarea artei caligrafice în republică. Aplicând exemple din manuscrise medievale moldovenești, el a caligrafiat textele pentru cărțile Punguța cu doi bani (1962), Miorița (1967-1970), Codreanul (1969) [9].

Printre tinerii de atunci s-au impus graficienii Konstantin Grigoriev, Leonid Domnin, Simion Solonari. De notat că în lucrările unor autori deja s-au evidențiat anumite tendințe caracteristice noi. Creația artistului, în afară de faptul că trebuia să confere o înaltă măiestrie desenului academic, original prin aspect plastic-compozițional, mai necesita și combativitate (să fie militantă) sau lansarea „chemării” ori „patosului afirmativ”. De rând cu acestea, se presupunea și unitatea stilistică, care la etapa respectivă deja lipsea cu desăvârșire.

Un rol de mare importanță în dezvoltarea culturii și artei republicii a revenit expozițiilor de arte plastice, consacrate jubileului de 50 de ani de la revoluție socialistă din Octombrie și centenarului din ziua nașterii lui Vladimir Lenin. Unele trăsături de caracter ale conducătorului revoluției, precum și episoade din viața și activitatea lui și-au găsit o întruchipare originală într-un șir de lucrări grafice executate de Isai Cârnu (1968), Gheorghe Vrabie ș.a. În aspectul studierii problemelor legate de așa-numitele „comenzi sociale”, care în cazul de față au fost și comenzi din partea Guvernului, un interes deosebit prezintă Expoziția a doua republicană de stampă, dedicată aniversării a 100 de ani de la nașterea lui V. Lenin, în care observăm deja o varietate a tematicii și a modalităților de abordare a acesteia. Autorii reflectă, în majoritatea lor, viața cotidiană, prezintă ilustrații pentru cărți (Filimon Hămuraru – 6 ilustrații la Povestea lui Aliman, 1966; Gheorghe Vrabie – 5 ilustrații pe motivele poeziei populare, în prelucrarea lui Eminescu, 1969).

Între 15 aprilie și 5 mai 1970 la Moscova, în Parcul de Cultură și Odihnă „Сокольники”, la expoziția internațională de carte cu un generic asemănător celei descrise mai sus, a fost expusă grafica de carte moldovenească. În textul introductiv la catalogul expoziției s-a remarcat despre prezentarea și ilustrarea multiplelor ediții jubiliare, dedicate aniversărilor istorice.

În arta plastică de la sfârșitul anilor '60 și din anii '70 se cristalizează anumite orientări noi de ordin artistic, pe care nu le identificăm în arta anilor '40-'50 ai secolului XX. O problemă controversată, care ulterior a condus la numeroase discuții, a constituit valorificarea și dezvoltarea tradițiilor artistice naționale, stilurile decorative și auster (o nuanță caracteristică specifică pentru aplicarea mijloacelor și procedeele plastice prin intermediul cărora autorii reușeau să se înscrie în circuitul valorilor sovietice). În unele lucrări se relevă o tendință spre înfrumusețarea realității, excesul și dezintegrarea elementelor compoziționale, a detaliilor. Printre alte particularități ale unor opere din aceeași perioadă se distinge și o anumită modestie, o limitare a mijloacelor de expresie întru favorizarea unor subtilități ale subiectului tematic. Geneza acestor elemente o constituia creația populară.

La hotarul între deceniile al șaselea și al șaptelea, în Moldova, ca și în întreaga URSS, continuă procesul de înnoire a tuturor genurilor de creație. Tendințele artiștilor plastici din republică sunt pătrunse din ce în ce mai mult de spiritul civic.

Graficienii reflectă tot mai des problematica actuală perioadei respective, tema istorico-revoluționară. În creația plasticienilor autohtoni un rol important revenea unor mijloace poetice de expresie precum simbolul, metafora, hiperbola. Mulți artiști plastici tind spre realizarea expresivă a formei, utilizează metode convențional-decorative pentru soluționarea temelor. Perioada vizată se deosebește și prin faptul că principiile monumentale în realizarea conținutului și formei, proprii picturii moderne, care au început să se dezvolte sub influența arhitecturii noi, bazate pe metodele industriale de construcție, pătrund treptat în multe domenii și genuri de artă plastică.

Pentru anii 1960 sunt caracteristice schimbările în domeniul percepției artistice a lumii înconjurătoare. Dacă pentru unii artiști ai perioadei precedente a fost importantă atmosfera colectivă de „casă-oraș”, atunci în arta de la hotarul anilor 1950-'60 pozițiile privind „casă” și „oraș” încep a deveni distanțate. Orașul se percepea drept stihie zburciurnă, uneori apăsătoare asupra omului, casa – sfera individuală, care îl lăsa pe omul singur cu dânsul și cu totul ce îi era aproape. Absență în arta anilor 1940-'50, această tematică va deveni deosebit de răspândită în creația artiștilor anilor 1960. Operele ce reflectau portrete, imagini cu interior au căpătat o dispoziție deosebită de liniște și de intimitate.

Adesea, în cadrul imaginilor au fost incluse peisaje mai largi, dar deja nu urbane, ci rustice. Alături de o figură umană, într-un fel conlocuiau liniștit și independent „tablourile naturii” cu vaci, cai și oi păscute, siluete de căsuțe și porți. În această scurtă perioadă de dezvoltare a stampeii printr-o obiectivitate vădită sunt marcate și imaginile din sfera cotidianului, în cadrul cărora obiectele înfățișate fiind foarte clar delimitate. Aceleași caracteristici au determinat și ilustrațiile moldovenești din anii 1960-1970.

REFERENCES

- [1] Ильяшенко, Л. Молдавские художники – детям. Из-во Лумина, Кишинёв 1970, с. 333.
- [2] Попов, В. О конкурсах на лучшие книги. //Искусство книги. Москва: Искусство, 1962, с.9-14.
- [3] Лившиц М. Леонид Павлович Григорашенко. Кишинэу: Картя Молдовеняскэ, 1959, с. 16.
- [4] Графика де карте молдовеняскэ. [Alcătuitor Raisa Aculova]. Кишинэу: Литература Аристикэ, 1986, п.6-178.
- [5] ANRM, F2815, inv.1, d.65, f.1-19.
- [6] Графики Советской Молдавии. [Автор текста Гольцов Д.] Москва: Советский Художник, 1981, п. 6, 7.
- [7] Golțov D. Arta plastică a Moldovei sovietice. Chișinău, Timpul, 1987, p. 5-8.
- [8] ANRM, F R-2756, inv.1, d. 7, f. 21.
- [9] Художники молдавской советской книги. [Брынзей Б., составитель]. Кишинёв: Лумина, 1977.